

Jednym z najsłabiej zbadanych zjawisk wschodnioeuropejskiej historii powojennej jest cykl antyżydowskiej przemocy pogromowej 1945-1946. Objęła ona kraje o tak różnej wojennej przeszłości jak Kraj Ałtajski, Ukrainę, Węgry, Czechy i Słowację a także i Polskę (Rzeszów, Kraków, Kielce). Wystąpiła w rejonach, w których niedawno skończyły się działania wojenne i hitlerowskie wojska okupacyjne zostały wyparte przez Armię Czerwoną. Zdumiewające było skierowanie tej przemocy przeciwko najsłabszym – zdziesiątkowanym ofiarom Zagłady. Wyjaśnienie tła społecznego tych zdarzeń stanowi nadrzędny cel prezentowanego tu przedsięwzięcia badawczego, w którym głównym narzędziem badawczym będzie analiza biograficzna wszystkich możliwych do ustalenia aktorów wydarzeń.

Niniejszy projekt mikrohistoryczny dotyczy jednego z trzech pogromów miejskich, jakie miały miejsce w Polsce w latach 1945-1946, tzw. pogromu krakowskiego. Tym mianem określa się trwające w sumie 12 godzin zamieszki w dniu 11 sierpnia 1945, do których doszło w dwóch dzielnicach Krakowa: na Kazimierzu i na Kleparzu. Rozpoczęły się one od rozsiewanych m.in. przez gazetarzy plotek o zwłokach dzieci, znajdujących się w synagodze Kupa. Ich konsekwencją był atak tłumu na świątynię, jej zniszczenie i podpalenie ksiąg liturgicznych. Żydów atakowano na ulicach Krakowa i na bazarach, m.in. na tzw. Tandecie. Ambiwalentną, a następnie wrogą postawę wobec Żydów przybrała powołana przez komunistów Milicja Obywatelska, której funkcjonariusze włączyli się do pogromu. Niejednoznaczną rolę odegrało także walczące u boku Armii Czerwonej Wojsko Polskie. Wydawano sprzeczne rozkazy, nieraz wymierzone w atakowanych. W związku z kompromitacją sił porządkowych procesy sprawców pogromu utajniono, co dało asumpt plotkom, że pogrom został zorganizowany przez NKWD.